

ורש"י בחומש כתב וז"ל ומדרש רבותינו כי כסתה פניה, כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, לפיכך לא חשדה. עכ"ל.

והוא כפירוש לישנא אחרינא דרש"י בגמרא, שאף על פי שבלבו היה שהיא תמר, לא חשד בה מפני גודל צניעותה, דאילו ללישנא קמא לא תליא כלל במה שהיתה צנועה. אלא שכיון שכסתה פניה בבית חמיה לא היה מכירה.

והנה גם לפירוש זה, מה שחשבה לזונה הוא משום שיושבת בפרשת דרכים, וכפירוש הראשון, ולא נחלקו שתי הפירושים אלא בכונת הפסוק מה שאמר כי כסתה פניה דלפירוש ראשון הכוונה שמשום הכי לא הכירה ולפירוש השני הכוונה שמשום הכי לא חשדה.

אולם המהרש"א (שם, בחידושי אגדות) מפרש כוונת רש"י בחומש לפי מדרש רבותינו (והיינו רבי אלעזר דהכא), באופן אחר, דמה שחשבה לזונה אינו משום שיושבת בפרשת דרכים, [כדפירש רש"י בחומש לפי פשוט] אלא משום דהך אשה היתה הולכת בגלוי פנים כדרך ה"פרוצות", ולא חשדה לתמר, כיון שהיא היתה מכסה פניה בבית חמיה כדרך ה"צנועות".

וזה לשון המהרש"א: משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה [בתמיה]. דליכא למימר בהיפוך משום דכסתה עכשיו פניה ולא היה יכול לראותה ולהכירה שתמר היא, חשבה לזונה, דהא כיון דאין דרך הזונות לכסות פניהם, אף אם לא הכיר בה שתמר היא מכל מקום לא היה לו לחושבה לזונה. ולכאורה גם לפירושם [של חז"ל] לא יהיה כי כסתה פניה טעם על ויחשבה לזונה, אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה לא הכירה, וטעם ויחשבה לזונה לפי שיושבת בפרשת דרכים כפירוש רש"י בחומש לפי פשוט.

ורש"י בחומש פירש לפי דרשה דהכא כי כסתה פניה כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה לפיכך לא חשדה. ולפי זה ניחא ד- "כי כסתה פניה" הוה שפיר טעם ל- "ויחשבה לזונה", משום דכסתה פניה בבית חמיה כדרך ה"צנועות", והך אשה לא כסתה פניה כדרך ה"פרוצות" [וביעיין יעקב' על ה'עין יעקב' הוסיף לפרש: ויראה יהודה היינו שראה את הפנים שלה] לכך לא חשבה לתמר, אלא שהיא זונה. וק"ל. עד כאן לשון המהרש"א ז"ל ה"ה.

עלה בידינו ג' פירושים בכונת הפסוק, לפי דברי רבי אלעזר: א. לישנא קמא דרש"י, ויחשבה לזונה לפי שיושבת בפרשת דרכים, כי כסתה פניה בבית חמיה, ולכן לא הכיר בה שהיא תמר, אף על פי שגדלה בביתו. ב. לישנא אחרינא דרש"י, ויחשבה לזונה לפי שיושבת בפרשת דרכים, כי כסתה פניה בבית חמיה, ולכן אף על פי שבלבו היה שהיא תמר, לא היתה חשודה בעיניו שהרי צנועה היתה שכסתה פניה בבית חמיה. ג. פי' המהרש"א ברש"י, ויחשבה לזונה לפי שהולכת בגלוי פנים כדרך הפרוצות, כי כסתה פניה קאי על תמר, שלפיכך לא היתה חשודה בעיניו שהרי כסתה פניה בבית חמיה כדרך הצנועות.

בגמרא (סוטה דף י'): ויראה יהודה ויחשבה לזונה, כי כסתה פניה (כראשית ל"ח ט"ו). ומקשינן. משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה בתמיה, ומתריצין, אמר רבי אלעזר שכסתה פניה בבית חמיה.

מבואר. דהמקשן סבר ד- "כי כסתה פניה" הוא נתינת טעם אמאי חשבה לזונה, ועל זה הוא מתמה וכי משום דכסתה פניה חשבה לזונה. ועל זה מתרץ רבי אלעזר שכסתה פניה בבית חמיה. פירש רש"י. ולא ראה אותה כל הימים שגדלה בביתו לפיכך לא הכיר בה. עכ"ל.

והיינו, דלפי זה מה שאמר הכתוב כי כסתה פניה אינו נתינת טעם לתחילת המקרא אמאי חשבה לזונה, אלא מה שחשבה לזונה הוא לפי שיושבת בפרשת דרכים, כדפירש רש"י בחומש.

ומה שאמר הכתוב כי כסתה פניה בא לפרש מן הצד דמכל מקום היאך לא הכיר בה שהיא תמר שגדלה בביתו, ולזה אמר כי כסתה פניה בבית חמיה ולהכי לא ראה אותה כל הימים שגדלה בביתו לפיכך לא הכיר בה עתה.

וצריך ביאור, דמכל מקום מהיכן לקח רבי אלעזר לפרש שכסתה פניה "בבית חמיה", דלמא הכוונה שכסתה פניה "עכשיו", ולכך לא היה יכול לראותה ולהכירה.

ופירש המהרש"א (בחידושי אגדות - שם) דסבירא ליה לרבי אלעזר דאם איתא דכוונת הפסוק שעכשיו כסתה פניה אם כן היאך היה יכול לחשוב עליה שהיא זונה, נהי דיושבת בפרשת דרכים, אבל הרי אין דרך הזונות לכסות פניהם. ולכך הוצרך רבי אלעזר לפרש ד- "כי כסתה פניה" אינו עכשיו אלא כשהיתה בבית חמיה.

עוד כתב רש"י בסוטה, [כן הגיה הב"ח שם, וכן הוא ברש"י שבעין יעקב] לישנא אחרינא, שכסתה פניה בבית חמיה, והכי קאמר אף על פי שהיה בלבו שהיא תמר, טועה היה בכך לומר אחרת היא, שהרי תמר צנועה היא. עכ"ל.

ולפי זה הכי קאמר קרא ויראה יהודה ויחשבה לזונה ולא שהיא תמר כמו שהיה בלבו, שהרי כי תמר כסתה פניה בבית חמיה, ולכן לא היתה חשודה בעיני יהודה שתעשה מעשה שכזאת.

ולפי זה מה שאמר הכתוב כי כסתה פניה אינו טעם בלבד למה לא הכיר בה שהיא תמר, אלא הוא טעם בעצם שלפיכך לא חשדה משום שכסתה פניה בבית חמיה.

ולפי זה מבואר שפיר מהיכן לקח רבי אלעזר לפרש שמה שאמר הכתוב כי כסתה פניה הכוונה "בבית חמיה" ולא עכשיו שהרי כל מה שלא היתה חשודה בעיניו היא מפני גודל צניעותה שבבית חמיה.

ולמדנו מזה גודל הפלגת הצניעות של כיסוי הפנים, דמשום זה דוקא לא היתה חשודה בעיני יהודה שתעשה כן, ולא משום צניעות אחרת.

ואמרו עוד שם בגמרא, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים, מנלן - מתמר.

וכתב על זה הבניהו בן יהודע וזה לשונו: נראה לי בס"ד מדה כנגד מדה, היא בצניעותה תרים המכשול מן בני אדם שלא יכשלו בה, לכן יצאו ממנה נביאים שהם מרימים מכשול הנפשי מני אדם, וכמו שאמר הכתוב (ישעיה נ"ו י"ד) ואמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי, גם בזכות זה יצאו ממנה מלכים שמסירים מכשול הגופני מן בני אדם, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו (אבות ג' ב'), וכמה מיני מכשולים יוסרו על ידי השגחת המלכות. עכ"ל.